

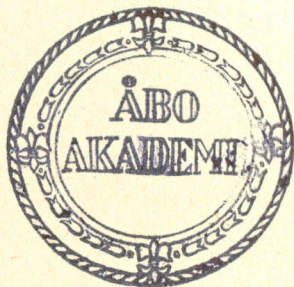
K. F. Lindman.

Om grundläggningen
av den blivande
akademien i Åbo

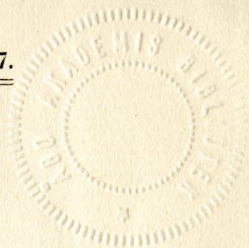
IC5

Åbo Akademi

Kapsel



11/15
018
ÖVERTRYCK UR NYA ARGUS Nr 2, 1917.



OM GRUNDLÄGGNINGEN
AV DEN BLIVANDE
AKADEMIEN I ÅBO

AV

KARL F. LINDMAN.



HELSINGFORS 1917

SIMELII ARVINGARS BOKTRYCKERI.



Vid det genom storartade donationer numera möjliggjorda realiserandet av akademiplanerna i Åbo synes det redan av pietetsskäl önskvärt, att den nya akademien åtminstone i så måtto ansluter sig till den gamla, att den bygger på en allmän grund och icke inskränker sig till blott och bart en fackskola, i vilket sistnämnda fall även namnet akademi (utan något attribut), vilket väl helst bör bibehållas, vore olämpligt. Denna allmänna grund bör å andra sidan vara sådan, att särskilda fackskolor på ett naturligt sätt kunna uppbyggas på eller anslutas till densamma. Att vissa tekniska fack i främsta rummet äro av behovet påkallade har så ofta blivit framhållit (så t. ex. för en tid sedan i Åbo Underrättelser), att jag här icke behöver utförligt orda därom och motiveras redan tillräckligt däri- genom, att Tekniska högskolan i Helsingfors är huvudsakligen finskspråkig och på grund av bristande utrymme årligen måste tillbakavisa ett stort antal inträdessökande. Jag vill dessutom hänvisa till det sakförhållande, att ett stort antal teknici och industrimän i anseende till det hotade läge, i vilket den högre tekniska undervisningen på svenskt språk för närvarande befinner sig i

vårt land, för icke länge sedan beslutat att stifta en fond, vars räntor i främsta rummet skola användas såsom bidrag till en eventuell teknisk fakultet eller till enskilda professurer i tekniska ämnen vid en blivande svenskspråkig akademi i Finland. Man kan sålunda vänta sig ett kraftigt understöd från industriellt håll, ifall man organiserar Åbo akademi så, att en högre teknisk fackskola med det snaraste förenas med densamma. Om den svenska befolkningen i Finland, som med varje dag som går alltmer förlorar sin jord, överhuvudtaget skall hava en framtid här, måste den se till att den vinner en säker ekonomisk bas, ty utan en sådan är den dödsdömd, huru rik dess litteratur och dess historia än må vara. Vårt land står inför ett industriellt genombrott, som påskyndats av kriget, och vi hava ingen tid att förlora, om vi vilja tillvarataga de möjligheter, som härvid erbjuda sig.

Den svenska nationaliteten har sedan lång tid tillbaka rykte om sig såsom en av de främsta på de tekniska uppfinningarnas område. Detta rykte tillkommer dock, anmärkningsvärt nog, endast de i Sverige och Amerika boende svenskar. Några av finlandssvenskar gjorda större uppfinningar äro icke kända. Orsaken härtill kan väl ej gärna vara någon annan än den, att vi hittills alltför mycket försummat utbildningen av våra anlag på nämnda område, ty så van-släktade från våra stamfränder på andra sidan Bottenhavet kunna vi dock knappast vara, att de nämnda sÄranlagen hos den svenska folk-

stammen helt och hållet skulle saknas hos oss. Utvecklandet av dylika anlag sker, såsom man funnit, bäst därigenom, att det uppväxande släktet redan tidigt skolas i den naturvetenskapliga forskningens metod, varför man i de flesta länders skolor infört elevlaborationer, genom vilka eleverna tvingas att genom egna experiment söka svaret på frågor, som göras dem. Denna skolning av det induktiva tänkandet fortsättes och fulländas sedan vid högskolorna. Man har tämligen samstämmigt på grund av gjord erfarenhet kommit till den uppfattningen, att bland alla naturvetenskaper fysiken — såväl på det elementära som på högskolestadiet — bäst lämpar sig för den induktiva tankeförmågans utveckling, detta naturligtvis under förutsättning att undervisningen i detta ämne är ändamålsenligt organiserad. På samma gång fysikens läror äro av fundamental betydelse för studiet av alla naturvetenskaper och tekniska fack, har alltså en på lämpligt anordnade laborationsövningar baserad undervisning i detta ämne en icke ringa allmänt bildande betydelse. »Man kan vara övertygad därom», säger en framstående tysk fysiklärare, »att det för vårt folks framsteg i hantverk, handel, teknik, vetenskap och konst är av högsta vikt att uppfostra ungdomen så, att den för lösandet av de uppgifter, som förestå den, icke väntar på främmande recept, utan går självständigt och med handlingskraft fram och har mod att genom målmedvetna försök avtvinga naturen själv svaret på de frågor, som uppställa sig.»

Och så uppfattad, säger han vidare, betyder fysikundervisningen ett stycke nationaluppföstran.

På grund av det ovansagda anser undertecknad det vara av vikt att fysiken blir företrädd vid Åbo akademi, varvid undervisningen i detta ämne bör hava till ändamål att genom föreläsningar och övningar, senare även genom självständiga arbeten, göra de studerande — vare sig dessa utbildas för tekniska fack eller för lärarebefattningar i naturvetenskapliga ämnen — möjligast förtrogna med den empiriskt-naturvetenskapliga forskningens metod och på samma gång självfallet även med den fysikaliska vetenskapens resultat. Hand i hand med fysikundervisningen bör gå undervisning i de med fysiken nära sammanhängande och praktiskt så ytterst viktiga vetenskaperna matematik och kemi, i vilka sistnämnda ämnen därför även genast borde inrättas fasta lärostolar. Något år senare skulle inrättas läraretjänster i något eller några tekniska fack. De studerande skulle härigenom redan hava en möjlighet att vid akademien vinna utbildning till teknici ävensom att vid densamma utan tidsförlust bedriva de väsentliga studierna för filosofiekandidatexamen med ämnena matematik, fysik och kemik, vilken examen de, som så önska, senare kunna avlägga vid universitetet i Helsingfors (på frågan, huruvida en dylik examen även skall kunna och bör anordnas vid Åbo akademi, anser jag det vara för tidigt att här ingå). Skulle man därjämte redan från början anordna under-

visning i zoologi och botanik (läraretjänsterna i dessa ämnen kunde måhända tillsvidare vara av extra-ordinarie natur), är det sannolikt, att akademien i och med detsamma finge rätt att anställa fullständig medikoflexamen. Härmed vore även en grund lagd för en eventuell framtida medicinsk fakultet, vilken på grund av den stora trängsel, som redan nu är rådande inom den medicinska fakulteten i Helsingfors, vore av behovet påkallad och måhända även kunde påräkna statsunderstöd. I den mån tillgångarna resp. senare donationer göra det möjligt, kunna vid akademien inrättas lärostolar i ekonomiska ävensom humanistiska ämnen samt självfallet även i andra naturvetenskapliga discipliner än de tidigare nämnda. Vid denna utvidgning åt sidorna bör man dock vara på sin vakt, att akademien icke urartar till ett konglomerat av alla möjliga med varandra föga eller intet sammanhängande fack med ytlig och grund undervisning. Innan man beslutar sig för nya discipliners införande, bör man därför eftersträva att i åtminstone några ämnen uppnå det bästa möjliga.

Att, såsom dr G. Schauman i denna tidskrift nyss såsom ett alternativ föreslagit, göra Åbo högskola till en handelshögskola, synes mig vara att alltför mycket och utan tvingande skäl avvika från den allmänna akademiplan, för vilken man hittills arbetat. Det högre svenska handelsinstitutet i Helsingfors, vars »högskoleavdelnings» elever huvudsakligen utgöras av studenter, är

ännu ganska nytt och statt i utveckling, varför behovet av en ny handelshögskola i detta nu icke synes vara så trängande, att det borde få skjuta alla övriga planer åt sidan. Ingenting hindrar att framdeles med den akademi, som här föreslagits, kombinera även en handelshögskola. Att däremot senare inrätta ett universitet såsom påbyggnad till en handelshögskola vore dock tämligen bakvänt.

Det har även föreslagits (se föregående nummer av denna tidskrift) att göra Åbo akademi huvudsakligen till en forskningshärd med strängt vetenskapligt program, avsedd för sådana, som önska utföra självständiga vetenskapliga undersökningar. Så lockande perspektivet av ett dylikt forskningsinstitut tillkomst än ter sig för var och en, som önskar ägna sig åt vetenskaplig forskning, synes det mig dock något tvivelaktigt, om tiden redan är inne att hos oss grunda ett sådant. I tyska riket har man först helt nyligen för speciella ändamål inrättat några enstaka sådana. För att ett dylikt institut alls skall motsvara sitt ändamål, måste det, även i en tämligen anspråkslös form, genast från början hava tillgång till ett rikhaltigt bibliotek och — försåvitt det gäller naturvetenskaplig forskning — äga väl utrustade laboratorier, som bleve mycket dyrbara och vilkas planläggning, byggande och inställning skulle taga en lång tid i anspråk. Emedan antalet lärare och elever i ett dylikt institut bleve ganska ringa och deras verksamhet komme att försiggå i det tysta (vad stort sker,

sker visserligen tyst!), skulle detta institut knappast tillföra Åbo samhälle någon ny livaktighet, vilket däremot en akademi av universitetskaraktär i hög grad skulle göra. Naturligare synes det mig, att man utgående från en elementärare och allmännare grund realiserar tidigare nämnda praktiska syftemål och vid sidan därav, i den mån tillgångarna och lärarekrafterna det medgiva, strävar till att — eventuellt genom utvidgning av tidigare inrättade laboratorier — bereda dem, som sådant önska, tillfälle till specialiserad forskning. På detta sätt har man även i de flesta fall gått till väga i utlandet (sålunda har, för att nämna ett exempel, det världsbekanta köldlaboratoriet i Leyden uppstått såsom ett annex till universitetets fysikaliska laboratorium därstädes). Det vore i själva verket synnerligen önskvärt, att studierna vid akademien skulle utmynna i vetenskaplig forskning, men detta bör enligt min tanke utgöra slutmålet och icke utgångspunkten för den vetenskapliga verksamheten vid akademien. Uppnåendet av detta mål skulle måhända icke oväsentligt underlättas, om de studerande på en något genare väg än den vid Helsingfors universitet fortfarande följda skulle föras till vetandets gränser inom det till specialfack valda ämnet. Jag åsyftar här främst en minskning av de ofta onödigt vidlyftiga lärokurserna såväl i huvudämnet som isynnerhet i biämnena, alltså en inskränkning av den hos oss så favoriserade mångsidigheten i examensvetandet.

Ifall Åbo akademi grundlägges enligt den

plan, som här förordats och som till sin grundtanke går i samma riktning som ett av mag. Svante Dahlström senaste sommar i Åbo Under rättelser framställt förslag, är det icke nödvändigt att under den första tiden uppföra någon ny byggnad för akademien, ity att lämpliga föreläsningrum sannolikt kunna erhållas i några skolor, såsom även fallet varit under de akademiska feriekurserna. Beträffande den för föreläsningarna i fysik, kemi, zoologi och botanik erforderliga undervisningsmaterielen, skulle man till att börja med hava stor nytta av skolornas samlingar, även om dessa icke äro tillfyllest. För de praktiska arbetena måste man dock anskaffa särskild materiel samt upphyra ett nödigt antal rum och på lämpligt sätt inreda dessa. Såvida dylika rum stå att hyra och lämpliga lärarekrafter kunna erhållas, synas inga hinder förefinnas att t. o. m. redan instundande höst öppna akademien, ifall icke en avvaktan av krigets slut synes önskvärd. En kostnadsberäkning, vars detaljer här må förbigås, utvisar, att en undervisning i ämnena matematik, fysik, kemi, zoologi och botanik enligt ovan utvecklade program (ordinarie professorer i de tre första ämnena, extra ordinarie i två sistnämnda) skulle betinga en kostnad av sammanlagt 75 à 80 tusen mark under vardera av de två första åren, vilket belopp därefter skulle kunna något nedbringas. I varje fall borde man redan nu utan dröjsmål besluta sig för ett bestämt preliminärt program och i enlighet därmed skrida till förberedande

åtgärder. Intresset och offervilligheten för akademien, som nu äro glädjande stora, kunna under en flerårig väntan betydligt förklaras.

Tillägg. Sedan ovanstående nedskrivits, har en av märket L. R. signerad artikelserie i Åbo högskolefråga sett dagen i Å. U. Att, såsom denne förf. föreslår, börja högskolan med ämnena filosofi, biologi och matematik såsom »den kärna, varifrån alla andra vetenskaper skulle utvecklas», synes mig ganska opraktiskt, såvida icke tre motsvarande fakulteter med en hel grupp av ämnen i var och en genast kunde grundas, vartill dock tillräckliga medel på långt när nu icke finnas och inom en nära framtid knappast heller kunna påräknas. Meningen är väl dock ej, att föreläsningarna vid akademien skola vara avsedda blott för redan längre komna specialister, utan att de även och i synnerhet skola vända sig till nybörjare, vilka i sina studier städse kombinera flere med varandra sammanhängande ämnen, som i de flesta fall böra studeras samtidigt. Men en kombination av ämnena filosofi, biologi och matematik vore väl dock tämligen sällsynt och planlös. För övrigt framställer förf. saken oegentligt, då han säger, att biologien intager en central ställning inom naturvetenskaperna. Våra dagars naturvetenskaper par préférence, fysiken och kemin, vila dock icke på någon biologisk grund och växa icke heller fram ur matematiken, vars forskningsmetod är en helt annan än dessa vetenskapers, för vilka den blott

utgör ett hjälpmedel (och ingalunda det viktigaste).

Beträffande det tidigare nämnda förslaget om en handelshögskola, har från handelsskollärarnas egen krets (direktör E. Sederholm) ett uttalande nyss gjorts i Hufvudstadsbladet, som går i samma riktning som den av mig ovan uttalade uppfattningen.



